

Slavistický ústav Jána Stanislava SAV
Pontificio Istituto Orientale
Slovenský komitét slavistov
Centrum spirituality Východ-Západ Michala Lacka

Monumenta Byzantino-Slavica et Latina Slovaciae. Vol. IV.

Основатели издания

Zakladatelia edície:

Mons. ThDr. Ján Babjak SJ
Prof. PhDr. Ján Doruľa, DrSc.
Mons. prof. ICDr. Cyril Vasiľ SJ, PhD.
Doc. PhDr. Peter Žeňuch, DrSc.

Автор комментариев и вступительной статьи

Editor a autor komentárov a úvodnej štúdie:

© Doc. PhDr. Peter Žeňuch, DrSc., Slavistický ústav Jána Stanislava SAV

Научный редактор

Vedecký redaktor:

Prof. PhDr. Ján Doruľa, DrSc.

Рецензенты

Recenzenti:

Prof. PhDr. ThDr. Peter Zubko, PhD.
SEODr. PaedDr. Šimon Marinčák, PhD.

Издание осуществляется при содействии Gregorian Foundation
и Pontificio Istituto Orientale в Риме. / Edíciu podporuje Gregorian Foundation
a Pontificio Istituto Orientale v Ríme.

Публикация вышла при финансовой поддержке Объединения авторов научной
и специальной литературы. / Publikácia vyšla s finančným príspevom
Spoločnosti autorov vedeckej a odbornej literatúry.

IT
ISBN 978-88-7210-387-6
ISBN 9788872103876

SK
ISBN 978-80-89489-10-7
EAN 9788089489107

Peter ŽEŇUCH

Источники византийско-славянской
традиции и культуры в Словакии

Pramene k byzantsko-slovanskej tradícii
a kultúre na Slovensku

Monumenta Byzantino-Slavica et Latina Slovaciae IV.

Roma – Bratislava – Košice 2013

Содержание / Obsah

Введение	15
Культурная идентичность между Востоком и Западом	18
Словакия между латинским и византийским христианством	22
Византийско-славянская культура в Словакии – традиция или заимствование?	32
Культурное и литературное наследие византийско-славянской традиции в Словакии	38
Языковая и этническая идентичность и византийско-славянская традиция в Словакии	61
Уровень образования в контексте византийско-славянской церкви в Словакии	84
Литургический язык и языковое сознание	97
Заключение	104
I. O etnogenéze Slovanov, o prijatí kresťanstva, o liturgii, o prekladaní Biblie a výklade učenia podľa tradície cirkvi byzantského obradu	107
Історія Церковнаа Новаго Завѣта /	
Dejiny novozákonnej cirkvi (druhá polovica 18. storočia)	107
☩ Славенскій Народъхъ	107
☩ ОБРАЩЕНІИ СЛАВЕНСКІЙ Народвѣъ	112
Краткое собрание... / Krátky výklad učenia a dejín cirkvi	
byzantsko-slovanského obradu z konca 40. rokov 18. storočia	118
Памятное, в обращеніи къ вирѣ Хвоѣй Народа Славѣнскаго	118
Наставленія ерменевтическаа... / Výklady o pôvode a vzniku,	
o prekladoch a používaní kánonických biblických kníh, 1799	120
Переводъ нашъ Славенскій	120
Разглагоствіе в Литургии ѿлоомскоѣ / Výklady k liturgii žalmov	
z druhej polovice 18. storočia	123

Є стѡй литорѣгии дла чоґо спѣвають часы читають и словѣанскѣи газикѡ сѣа служитѣ / O svätej liturgii, prečo sa spieva, prečo sa čítajú hodinky a prečo sa slúži v slovanskom jazyku. Rukopisná kniha kázni a výkladov k životom svätých od kňaza Ihnatija z polovice 17. storočia	124
ѡ церемонїѣ ѿ вѣрїакѡ слѣбѣ стѡй	127
Є пожитечнѡ служаню службѣ вѣей	129
Отázky a odpovede o symbolike byzantského obradu; Ugliansky rukopis Kľúč z prelomu 17. a 18. storočia	129
КѢТЕХИСИСѢ Дла науки Оѹґрорґскимъ людемъ зложѣннїѣ ѡ превелевнїѣ: Гдѣна Іусифа ДеКамелѣ Хїѡ Еппа Севасѣ: Моѹкачѡ: ѿ Прѡ: Намѣсника Апаского на Людми Востѡчи: Наѡвѣ: Въ Кролѣствѣ Оѹґорскомъ, ѿ еґѡ Предѣла Пресвѣ: Церѣ: ѿ Кролѣ: Маестатѡѹ Совѣника. В Тернаѡвѣ Типомъ: Академѣ: ѡдъ мене Андрейѣ Гоермана, Рѡкѹ Бѣґѡ, аҫѡи / Katechizis dľa nauky uhro-ruskim ľudem... De Kamelis, Trnava 1698	131
Прѣмова до Дѡвнѣныхъ	131
Щѡ мають чинити дѡвнїи подаючи людемъ тѣю науку	133
Пытанїѣ. Если такѣ естѣ, чѡмже тїи имена, Латїнники, Папѣжтѣци, Кафѡлицы, Геретыкомъ, ѿ Схисмѣтыкомъ сѣтѣ ненаѡвистнїи?	134
Пытанїѣ. Котраѣ естѣ рожница мѣжи Невѣрнымъ, Геретыкомъ, ѿ Схисмѣтыкомъ	134
Пытанїѣ. Греци Схисмѣтыцы, котрїи бы хотѣли съединитисѣ зѣ Кафѡликами, алыбо зѣ Рымскою Церкѣю, чѣ повїнны бы своѣ давнїи вѣрїадокъ ѡмѣнититѣ?	136
Пытанїѣ. Поневѣжѣ Церковѣ ѡблювѣница Христова естѣ еднѣ, ѿ подѣ едноѹ Главою, чѣ нелѣпше бы, жебы едынѣ былѣ всѹды вѣрїадокъ?	137
Пытанїѣ. Прынамѣ въ постахѣ, повїнны бы сѣ Латїни намѣ Грекомъ конформовати, во лѣпшаѣ естѣ рѣчѣ вѡльше постити?	138
Пытанїѣ. Чѡмѣ Латїни новїи совѣ зложыли Калѣндарѣ, чѣ нелѣпше бы было, жебы зѣ нами целебровѣли Пасхѹ, вѣдлѹгѣ давного, а не Христѡсѣ Воскресѣ спѣвати, ѿ мѣсо ѣсти, колїи мы ещѣ поstimo, ѿ ещѣсьмо незьготѡвили грѡбѹ маючѡму оумѣрти. Бѣрзо з тоґѡ згоршѣѡ сѣ Востѡчнїи, зѡлаца простацы, розґмѣючи же иншѣю оувели вѣрґѹ, ѿ гдѣ сѣтѣ вкѣпѣ помѣшанїи Латїни зѣ Греками, великаѣ бывѣетѣ прѡто колотнїѣ?	139
Пытанїѣ. Калѣндарѣ нашѣ старїи чѣ небылѣ скомпонѡванїи ѡ Свѣтѣхѣ ѡцѣвѣ ѡ Бога свѣѣченѣхѣ, іакѣ тѣды естѣ рѣчѣ подобна жебы влѣдылѣ?	140
Пытанїѣ. А перемѣна десѣтѣхѣ днїи, котраѣ естѣ мѣжы нашыми Востѡчными а Рымлянами, гдѣ сѣ вѣзѣлѣ, чѣ нелѣпше бы было жебысьмо тоґежѣ чыслѡ днїи держѣли, абысьмо всѣ Свѣта нерѣшѣмїи Рѡкѹ мѣли вѣкѣпѣ?	141

Пытáние. И́ понева́жъ не ё́стемъ Матемáтикъ, недóбре розумѣю тѣю нау́къ: прына́мнѣ хотѣ́лымъ знáти, Календáръ чы е́сть рѣчь Ѡ́ Вѣры Божественной?	142
Пытáние. Р҃снáци котрѣи сѧ Вѣры и́ вбриáдковѣ Ѡ́ Гре́ковѣ нау́чыли, въ тыхъ вы сѧ рѣ́чахъ несперечáли, коль вы видѣ́ли жебы сѧ Гре́цы нахилáли. Я́ле Гре́ци въ сво́ихъ звы́чаяхъ с҃гтѣ́ такъ столпы́ непор҃шыми?	143
Пытáние. Ё́стьли прáвда щò нѣ́кото́рѣи повѣ́дають жѣ Рымля́не нетрыма́ють сѣ́дмъ ѡ́ныхъ Собóровѣ ё́нерáльныхъ котрѣи нá Востóцѣ были́ целебровáни, а́нѣ заховѣ́тъ всѣ́хъ рѣ́чѣи нá ѡ́нихъ зложéныхъ и́ постановлénныхъ?	144
Совора Маковицкого списаніи книги которой при которой цѣкви зна́д҃юсѧ та́кїи писа́нїи или тупо́ изда́нїи до Ѡ́правы цѣковной прислужающїи, Оу́чителнїа́ и́ катехизи́. Списаны с҃гтѣ́ рокъ 1757 а́ докончили сѧ днѣ́ кд̄́ авг҃ста. / Súpis liturgických knih, poučitelných a výkladových textov a katechizmov vrátane De Kamelisovho Katechizmu z roku 1757	144
Načatki Krestianstwa. Každemu od počatku Razuma werit i znat nagpotrebneǰe geft. / Rukopisný katechizmus zo Šumiaci z prvej polovice 19. storočia	153
Знакъ ѿ́ ѡ́ похóженїи с҃тго́ д҃ха́ / 7. znak o pôvode Svätého Ducha Выро́з҃мѣнїа́ / Výklad	170
II. Životy svätých, biblické a apokryfické texty, výklady, poučenia, exemplá a príklady zo života	
Život svätého Konštantína-Cyrila na 14. deň mesiaca februára, Terebliansky prológ zo 16. storočia	183
Въ тѣ́ днѣ́ пáмáть прпѣ́наго́ Ѡ́ца́ кѣ́рїила филосо́фа: Оу́чїтеле́а словéнскаго́	183
Въ тѣ́ днѣ́ слова Ѡ́ житїа́ с҃тго́ кѣ́рїила áрхїе́ппа Оу́чїтеле́а словéнскаго́ рѣ́скимъ язы́комъ	184
Slovo o Tobiášovi, Nižnorybnický spevník z roku 1817	186
Zo zbierky výkladov k evanjeliám Klimenta Bukovského z 18. storočia	191
Сло́въ ѡ́ Рóдествѣ́ І́сѣ́ Хвѣ́ (Мá в глá, Ѡ́): / Slovo o narodení Ježiša Krista	191
Гїсторїа́ Дш́еполéнаа ѡ́ Пáмáти смѣ́ртнó / Prospešný výklad pre dušu, prečo treba myslieť na smrť	192

Z rukopisnej zbierky výkladov a ponaučení Štefana Hlinku „A“ z Litmanovej na Spiši z 18. storočia	193
Приповѣсть albo и поученіе ѿ зрадѣ и ѿ насиліи ꙗко панове дѣють и оѣкривжають поданныхъ своихъ и людей оубогихъ и ꙗко вы оѣкривжаны и оутраплены Гвидонъ еднъ оубогий члкъ в мѣстѣ Палестинѣ: ѿ которомъ сіа исторіа изъавяеть. Баранѣшъ глава а зачало е / Rozprávanie alebo ponaučení o zrade, násilnostiach a krivdách, ktoré páni činia na svojich poddaných, i o krivde, ktorá sa udiala Gvidonovi, chudobnému človekovi z Palestíny	193
Приклъ ѿ пожитлѣ, и ѿ ѿпатрности вшиткыхъ речахъ / Příklad o skúsenostiach života a rozvážnom konaní všetkých skutkov	195
Притча ѿ двохъ равѣхъ / Príbeh o dvoch sluchoch	196
Притча ѿ Патерика в Пѣнии Црковномъ / Příklad z paterika o cirkevnom speve	197
Ponaučenia v rukopise z Pakostova zo začiatku 18. storočia	199
Главо ѿ патерика ꙗко Послушаніе боле е поснаго и хстиннаго трѣда / Ponaučenie z paterika, prečo je poslušnosť viac ako pôst či pustovníctvo	199
Jablko sváru	199
Ponaučenia z Uglianskeho rukopisného zborníka Kľúč z prelomu 17. a 18. storočia	200
Хри: миліи: Послухайте како сотвой · гдѣ бѣ · брѣство · кртное · со члвѣкѣ вѣрны · во та времена / Rozprávanie o tom, ako Kristus učinil bratstvo Kríža s Provom	200
Rozprávanie o pôvode pavlikíanov	201
III. Preklady evanjeliových perikop a homiletická tvorba	209
Poučiteľné evanjelium z Ladomirovej zo 17. storočia	209
Подченіе в не на сошевіе стго дха. евліе ѿ іѡа. / Kázeň na sviatok Zostúpenia Svätého Ducha, evanjelium podľa Jána (Jn 7,37-52; 8,12)	209
Почченіе въ не г по всѣ сты евліе ѿ ма. гла. иі. / Kázeň na 3. nedeľu po Sviatku všetkých svätých, evanjelium podľa Matúša, 18. začiatok (Mt 6,22-33)	211
Почченіе в не д по всѣ сты евліе ѿ ма / Kázeň na 4. nedeľu po Sviatku všetkých svätých, evanjelium podľa Matúša (Mt 8,5-13)	213
Подченіе в не зі по всѣ стыхъ. евліе ѿ маѡе. / Kázeň na 17. nedeľu po Sviatku všetkých svätých, evanjelium podľa Matúša (Mt 25,14-30)	214

МѢЦА СѢ ДѢ. НА ВОДВИЖЕНІЕ Ч КРСТА. ЕВѢЛІЕ ІУВѢ Г҃А. / 14. дѣна mesiaca septembra. Kázeň na Povýšenie úctyhodného Kríža, evanjelium podľa Jána, 63. začiatok (Jn 19,6-34)	216
Výklady k evanjeliovým perikopám v rukopise Klimenta Bukovského z 18. storočia	218
КАЗАНЕ Ъ НАЮ ПѢВЮ СѢГО ВЕЛІ ПѢСТА. ЕВѢЛІЕ Ѡ ІУВѢНА СѢГО, ЗАЧА, Е. / Kázeň na Prvú nedeľu Veľkého pôstu, evanjelium podľa Jána, 5. začiatok (Jn 1,43-51)	218
ПОЖЧЕНІЕ В НЕЛЮ ДѢ: ПО ВСѢ СѢТѢ. ЕВѢЛІЕ КОТОРОЕ НАПИСА МЛѢФЕЙ СѢТѢЙ Ъ ЗАЧАЛѢ, ѢЗ. / Ponaučenie na 11. nedeľu po Sviatku všetkých svätých, evanjelium podľa svätého Matúša, 77. začiatok (Mt 18,23-35)	220
Uglianske poučiteľné evanjelium zo 17. storočia	223
НѢ: ДѢ ПО ВСѢ СѢТѢ, ЕВѢ Ѡ МА ЗА ѢВ / 11. nedeľa po Sviatku všetkých svätých, evanjelium podľa Matúša, 77. začiatok (Mt 18,23-35)	223
НАА ИИ ПО ВСѢ СѢТѢ ЕВѢ Ѡ А ЗА СѢ / 18. nedeľa po Sviatku všetkých svätých, evanjelium podľa Lukáša, 17. začiatok (Lk 5,1-11)	225
МѢЦА ѠКТѢВѢ НА ПОКРѢ П: БЦА · ЕВѢ ПИСА НА РО БЦИ ТАА НАОУКА Ѡ ПОКРОВѢ ПРЕ БЦА · / 1. deň októbra na sviatok Pokrova (Ochrany) Presvätej Bohorodičky, rovnaké evanjelium ako na sviatok Narodenia Bohorodičky s kázňou na sviatok Pokrova	227
НА ЖѢПЕНІЕ ПРЕСѢТѢЫА БЦА ЕВѢЛІЕ В ЛѢ ЗА НА / Na sviatok Usnutia Presvätej Bohorodičky, evanjelium podľa Lukáša, 54. začiatok (Lk 10,38-42; 11,27-28)	228
Výklady a kázne v cyrilskom rukopise z knižnice Laboreckého vicearchidiakonátu (dištriktu) z prelomu 17. a 18. storočia	231
ПОДЧЕНІЕ Ъ НЕЛЮ Ѡ МЫТАРИ И Ѡ ФАРИСЕИ, ЕВѢЛІЕ Ѡ ЛУКѢ. ЗАЧАЛО, ПѢ. РЕЧѢ ГѢ ПРИПОВѢСТѢ ТОУЮ. ДВА ЧЛЦИ ЗСТПИЛИ ДО ЦЕРѢ: ВЫКЛАДЪ ТОЙ ЕВѢЛІИ / Ponaučenie v Nedeľu o mýtnikovi a farizejovi, evanjelium podľa Lukáša, 89. Začiatok (Lk 18,10-14), výklad tohto evanjelia	231
ПОДЧЕНІЕ Ъ НЕЛЮ Ѡ ВЛАДНО СѢЖ. ЕВѢЛІЕ Ѡ ЛУКѢ. ЗАЧАЛО, ѢФ. РЕ ГѢ ПРИПОВѢ ТЖЮ. ЧЛКЪ НѢКТѢ: ВЫКЛАДЪ. / Ponaučenie v Nedeľu o márnotratom synovi, evanjelium podľa Lukáša, 79. Začiatok (Lk 15,11-32), výklad	233
В НЕ КЕ ПО ВСѢ СѢТѢ. ЕВѢ ЛѢ. ЗА, ИГ. ЧАСЪ ѢНОГО, ЗАКОІНИИ НѢКТОРЫ ПРИСТЖПИЛИ ДО ТСА КСѢА: ВЫКЛАДЪ / Na 25. nedeľu po Sviatku všetkých svätých, evanjelium podľa Lukáša, 53. začiatok (Lk 10,25-37), výklad tohto evanjelia	237
Humenský rukopis zo 17. storočia	239
ПОЖЧЕНІЕ · ВЪ СЖѢДОУ ПРАВѢНОГО ЛАЗАРѢ · ЕВѢЛІЕ Ѡ ІУВѢ · СЛОВО, ДЕСАТОЕ · / Ponaučenie na Sobotu spravodlivom Lazárovi	239

IV. Ľudové čítania, cestopisy a Ľudové divadlo	249
Книга бесѣды Рѣкъ ѿФѣѣ: 1595. О пути Иерусалимской, и ѿвсѣхъ мистахъ сѣтыхъ, по которы ѿсѣ Хрѣтосѣ Снѣ Бжой походити рачиѣ, нишего ради Спасеніа: Такожде ѿ гроби Гднемъ. Что азъ смиреннѣ рабъ Бжій Свѣщенный Іерей Даниїлъ Архимандрита Мнѣнастыря Кворсунскаго, на Билой рѣси понздихся списати. / Kniha besedy roku 1595. O putovaní do Jeruzalema a o vřetkých svätých miestach, po ktorých chodil Ježiř Kristus, aby nás spasil a tiež o Pánovom hrobe. Vřetko toto napísal pokorný Boží sluřobník a kňaz Daniel, archimandrita korsunského kláštoru na Bielej Rusi	249
Keresturský rukopis z roku 1893	264
Opis Kristových strastí – Ľudové čítanie	264
О житіа сѣтыхъ ѿцѣ сказаніе ѿкъ претерпы ѿсѣ Хрѣтосѣ Гдѣ Бгѣ нашѣ нашегѣ ради спасеніа претерпѣ мжкїи смертныа ѿвиса ѿсѣ: сѣомъ Пафнотію	283
Три волестый найчейшии възлѣ со страданіахъ егѣ сѣой мѣлостый ѿсѣ Хрѣтѣ и Бгѣ нашему	284
Rukopis ponaučení, kázni a Ľudových hier z 18. storočia	284
Наука родоу хрїанѣ, Наука ѿ збзренію пекла и възресенію егѣ / Náuka kresťanskému rodu o vzbure v pekle a o jeho vzkriesení	284
Rakořinský rukopisný cyrilský zborník textov zo 17. storočia	291
Листъ га бга и сѣса нишего ісѣ хѣа / List od Pána Boha a Spasiteľa nášho Ježiřa Krista	291
Сказаніе ѿ бѣ патницахъ хрїстианїнѣ повиненѣ постїти сѣа до рокъ ѿ хлѣбѣ и водѣ	292
О пытанїи ѿ троухъ Рѣчѣа	292
Litmanovská rukopisná zbierka životov svätých a výkladov Štefana Hlinku „B“ z 18. storočia	301
О Тибетѣ или ѿ новоизнайденѣ свѣтѣ: въ Азїи Западной части свѣта / O Tibete alebo o znovuobjavenom svete v Ázii, západnej časti sveta	301
Z rukopisnej zbierky výkladov a ponaučení Štefana Hlinku „A“ z 18. storočia z Litmanovej na Spiři	303
О дивныхъ народѣхъ людїи	303
V. Paraliturgické piesne	309
Šariřský spevník zo začiatku 18. storočia	309
Niřnotvarořský spevník zo začiatku 18. storočia	321

Kamiensky bohohlasník z roku 1734	324
Spevníky Jána Juhaseviča z rokov 1761–1763, 1798, 1807, 1811, 1812	328
Piesne z Nižnorybnického spevníka z roku 1817	333
Piesne zo spevníka Jánoša Tóta z roku 1828	336
Maľcovský spevník z 18. storočia	341
VI. Liečiteľské príručky, recepty, ľudové múdrosti, povery a zaklínania	345
Dva cyrilské rukopisné texty o liečení ľudí, dobytky a návody, ako hospodáriť na gazdovstve. Michalovce 1790 a 1791	345
Врачъ Домашный / Domáci lekár (1790) / Предословіе ко бѣгобойномуу читателю ѣмуже мѣръ здравіе, и спасеніе!	345
Príklad z receptára Врачъ Домашный (Domáci lekár) z roku 1790, v ktorom sa odporúča používanie peľu z pšeničných klasov. / Ко домашній всеблѣвѣ Лѣкарствамъ придатокъ ѡ вѣтѣ жытномъ, и егѡ многѡ врачевнѣ ползѣ, и силѣ	347
Помощникъ оу Домшвествѣ, Газдшвествѣ / Pomocník v domácnosti a gazdovstve (1791) / Предословіе ржковѣитѣное ко Помощникѡ оу Домшвествѣ	351
Простацкѣ вопросы, и ѡвѣты / Ľudové múdrosti, otázky a odpovede z rukopisného Pomocníka v domácnosti a gazdovstve z roku 1791	353
Čary, povery a pohansko-kresťanský synkretizmus	362
Z receptov v rukopise Pomocníka v domácnosti a gazdovstve Помощникъ оу домшвествѣ, газдшвествѣ z roku 1791	362
Exorcizmus v Humenskom rukopisnom zborníku kázní a ponaučení zo 17. storočia	364
Výklad snov svätého proroka Daniela / Сновъ выкладаніа даііла пророка сѣаго	366
VII. Administratívnoprávne dokumenty – korešpondencia	375
Darovacia hramota zo Stráňan (predtým Folvark) z roku 1609	375
Darovacia hramota z Veľkropa z roku 1690	375
Hramota od biskupa Juraja Byzancia, mukačevského vladyku v rokoch 1716-1733, o vysvätení kňaza Andreja Túzika. Mukačevo 1730	376
Hramota o rozdelení majetku medzi duchovných podľa príkazu biskupa Byzancia z roku 1729	376

Hramota vydaná biskupom Simeonom Štefanom Olšavským, mukačevským vladykom v rokoch 1733-1737, o povinnosti veriacich v Kapišovej poslúchať im prideleného kňaza. Máriapócs 1737	377
Žiadosť veriacich z obce Andrejová o postavenie nového chrámu po požiari starej drevenej cerkvi. Andrejová 1741	377
Žiadosť veriacich obce Kožany o kňazskú vysviacku pre diakona Vasiľa Žatkoviča, ktorý pochádza z ich dediny. Kožany 1745	378
Žiadosť veriacich obce Križovany o povolenie kňazskej vysviacky pre Vasiľa Šoltýsa, ktorý je synom ich farára. Križovany 1749	379
Vyhlasenie o postavení domu pre kňaza v Renčišove z roku 1651; kópia pôvodného dokumentu vyhotovená v roku 1794	379
Súhlas zemepána Jozefa Kapiho s ustanovením farára v Maľcove. Vydané v Tulčíku roku 1760	380
Záver z vyšetrovania majetkového prehrešku. Šemetkovce 1760	380
Sťažnosť kňaza Jána Savčika z obce Maškovce na spory s kňazom latinského obradu. Maškovce 1767	381
Opätovná sťažnosť kňaza Jána Savčika z obce Maškovce na spory s kňazom latinského obradu a svedectvo kňaza Daniela Petrašoviča. Maškovce 1767	382
Sťažnosť kňaza Jána Savčika z obce Maškovce na spory s kňazom latinského obradu o výbere ročných i štolárnych poplatkov. Maškovce 1767	383
Urgencia kňaza Lukáša Habinu adresovaná kňazovi v obci Maškovce, aby ročný poplatok zanesol do Humenného; 1767	384
Otázky pripravené na vyšetrovanie o bitke kňazov. Malé Berezné 1765	384
Prosba Anny Baluďanskej, vdovy po miestnom farárovi. Vyšná Olšava 1791	385
Žiadosť o vrátenie kňaza do obce Litmanová; 1796	385
Vyrúbenie nájmu. Benedikovce 1796	387
Súpis priestupkov kantora Savku z Kurova. Prešov 1797	387
Prísaha kantora Savku z Kurova. Kurov 1794	388
Sťažnosť na vyberanie školských i cirkevných poplatkov. Majerovce 1798	388
Svedectvo o pochybeniach kantora. Bogliarka 1803.....	389
Prísaha rudľovského kňaza, v ktorej sľubuje svoje polepšenie. Rudľov 1806	390

VIII. Poznámky a komentáre	409
I. O etnogenéze Slovanov, slovanskej mytológii, o prijatí kresťanstva, o liturgii, o prekladaní Biblie a o výklade učenia v cirkvi byzantského obradu.....	409
II. Životy svätých, biblické a apokryfické texty, výklady, ponaučenia, exemplá a príklady zo života.....	420
III. Preklady evanjeliových perikop a homiletická tvorba	427
IV. Ľudové čítania, cestopisy a ľudové divadlo	434
V. Paraliturgické piesne	439
VI. Liečiteľské príručky, recepty, ľudové múdrosti, povery a zaklínania.....	449
VII. Administratívnoprávne dokumenty – korešpondencia.....	451
Рукописные и печатные источники / Rukopisy a tlačené pramene	453
Библиография / Bibliografia	459